Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus / Public Accounts Committee
PAC(5)-18-20 P3

Senedd Cymru
Comisiwn Y Senedd

Cynllun Ieithoedd Swyddogol:
Adroddiad Blynyddol 2019-20

Mehefin 2020

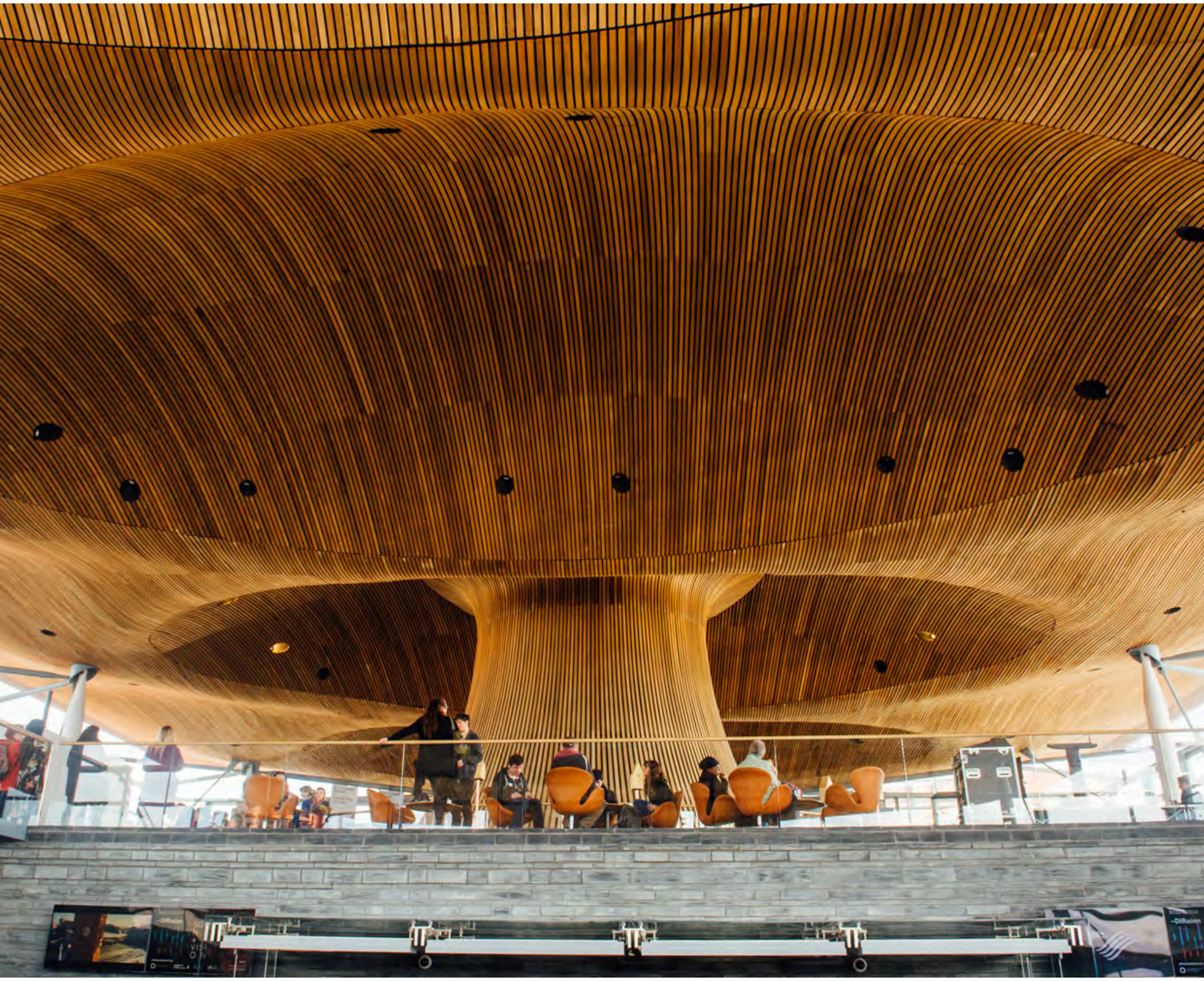

www.senedd.cymru

Senedd Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl. Mae'r Senedd, fel y'i gelwir, yn deddfu ar gyfer Cymru, yn cytuno ar drethi yng Nghymru, ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gallwch weld copi electronig o'r ddogfen hon ar wefan y Senedd:
www.senedd.cymru

Gellir cael rhagor o gopïau o'r ddogfen hon mewn ffurfiau hygyrch, yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain a chopïau caled gan:

Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1SN

0300 200 6565

Cysylltu@senedd.cymru

www.senedd.cymru

SeneddCymru

SeneddCymru

Senedd

© Hawlfraint Comisiwn y Senedd 2020
Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difrïol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn y Senedd sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Senedd Cymru
Comisiwn Y Senedd

Cynllun Ieithoedd Swyddogol:
Adroddiad Blynyddol 2019-20

Mehefin 2020

www.senedd.cymru

SENEDD
IEUENCTID
CYMRU
WELSH
YOUTH

Cynnwys

Rhagair **6**

Ein perfformiad **8**

Ein huchelgais a'n hymrwymiad 8

Safonau Gwasanaeth 9

Gwybodaeth ystadegol 12

Themâu ar gyfer cyfnod gweithredol y Cynllun **25**

Thema 1: Recriwtio **25**

Thema 2: Sgiliau Iaith **28**

Thema 3: Cynllunio Ieithyddol **31**

Thema 4: Trafodion **33**

Thema 5: Datblygu ethos dwyieithog y sefydliad **35**

Ymwybyddiaeth 35

Technoleg 36

Monitro a Chydymffurfio 38

Gwybodaeth ar ein gwefan 38

Tabl cwynion 40

Rhagair

Mae'n bleser gennyf gyflwyno adroddiad blynyddol Comisiwn y Senedd ar ei Gynllun Ieithoedd Swyddogol. Eleni, mae llawer o'n gwaith wedi canolbwyntio ar gynllunio ieithyddol, gan gynnwys cynnal arolwg sgiliau iaith Gymraeg a dehongli'r canlyniadau. Mae penaethiaid gwasanaethau eisoes yn defnyddio'r canlyniadau i'w cynorthwyo wrth gynllunio capasiti ar draws timau, ac wrth adolygu eu cynlluniau iaith gwasanaeth.

Eleni hefyd, rydym wedi troedio tir newydd gyda'n gwaith ar Ddeddf Senedd ac Etholiadau Cymru (2020) gan gynnwys gostwng yr oedran pleidleisio ar gyfer y sefydliad hwn i 16, ac wrth gwrs, newid ein henw. Ar 6 Mai 2020 newidiodd enw Cynulliad Cenedlaethol Cymru i Senedd Cymru neu Welsh Parliament, ac fe'i gelwir yn Senedd yn gyffredinol. Er bod y newid wedi digwydd y tu allan i gyfnod cwmpas yr adroddiad hwn, ni fyddai'n briodol peidio â chyfeirio at y digwyddiad hanesyddol hwn. Mae'r Senedd heddiw yn sefydliad gwahanol iawn i'r un a sefydlwyd ym 1999. Bellach, mae ganddo bwerau deddfu a'r gallu i amrywio trethi, ac mae'r enw newydd yn cyfleu ei statws cyfansoddiadol fel senedd genedlaethol.

Ni fyddai'n briodol chwaith i mi beidio â chrybwyll y sefyllfa o ran pandemig Covid.19 gyda'r cyfyngiadau ar symud yn dod i rym gyda diwedd cyfnod yr adroddiad hwn. Unwaith eto, rydym wedi manteisio ar dechnoleg er mwyn bod ar flaen y gad yn ein gwaith ac o ran darparu gwasanaethau dwyieithog o'r radd flaenaf. Wrth i'r adroddiad hwn gael ei ddrafftio, roedd Senedd Cymru eisoes ymysg y deddfwrfeydd cyntaf yn rhyngwladol i gynnal cyfarfodydd rhithwir cwbl ddwyieithog, gyda chyrff a sefydliadau cyhoeddus a phreifat yn dilyn ein gwaith ac yn manteisio ar ein cyngor a'n profiad yn y

maes. Byddwn yn sicr yn defnyddio'r profiadau er mwyn dysgu sut y gallwn ymgorffori technoleg ymhellach i'n darpariaeth gwasanaethau dwyieithog.

Wrth edrych tua'r dyfodol, byddwn yn canolbwyntio dros y misoedd nesaf ar gynllunio ar gyfer y Chweched Senedd. Byddwn yn dechrau ar y gwaith o adolygu'r Cynllun Ieithoedd Swyddogol presennol, a pharatoi ar gyfer cyflwyno Cynllun newydd i'r Chweched Senedd rhwng nawr a diwedd y Pumed Senedd.

Yn olaf, hoffwn ddiolch i fy rhagflaenydd, Siân Gwenllian AS am ei harweiniad a'i gweledigaeth yn ystod ei chyfnod fel Comisiynydd. Edrychaf ymlaen at adeiladu ar y seiliau cadarn a osodwyd er mwyn sicrhau ein bod yn cyflawni ein huchelgais i fod yn sefydliad gwirioneddol ddwyieithog.

Rhun ap Iorwerth AS

Comisiynydd y Cynulliad â chyfrifoldeb dros ieithoedd swyddogol

shop

EIN PERFFORMIAD

Ein perfformiad

Ein huchelgais a'n hymrwymiad

"Ein huchelgais yw dod yn sefydliad gwirioneddol ddwyieithog lle y gall Aelodau'r Senedd, y cyhoedd a'r staff ddewis gweithio neu gyfathrebu'n naturiol drwy ddefnyddio'r ddwy iaith neu'r naill iaith swyddogol neu'r llall, lle caiff y defnydd o'r ddwy iaith ei annog a'i hwyluso yn frwd, a lle y caiff ein gwasanaethau dwyieithog rhagorol eu hehangu a'u gwella yn barhaus."

Mae ymrwymiad Comisiwn y Senedd i ddwyieithrwydd yn sail gadarn ar gyfer cyflawni ein huchelgais. Mae ein gwerthoedd, ein strategaethau a'r gwasanaethau a ddarperir gennym yn adlewyrchu statws cyfartal ein dwy iaith swyddogol.

Rydym yn sefydliad sy'n gweithredu ar sail ein gwerthoedd, ac mae'r gwerthoedd hynny yn adlewyrchu'r ymrwymiad i sicrhau amrywiaeth ar draws y sefydliad ac i werthfawrogi ac annog amrywiaeth o fewn ein gweithlu. Gwerthfawrogir ein holl staff, pa mor ddwyieithog bynnag ydynt, am eu hymrwymiad i'r Senedd a'u harbenigedd proffesiynol a seneddol. Mae egwyddorion y polisi urddas a pharch wrth wraidd popeth a wnawn. Rydym yn disgwyl i bob aelod o staff fod yn ymroddedig i ddarparu cymorth a gwasanaethau seneddol o'r radd flaenaf i Aelodau, eu staff cymorth a'r cyhoedd a hynny yn ein dwy iaith swyddogol.

EIN GWERTHOEDD

PARCH
Rydym yn gynhwysol ac yn garedig, ac rydym yn gwerthfawrogi cyfraniadau ein gilydd wrth ddarparu gwasanaethau rhagorol

ANGERDD
Rydym yn bwrpasol wrth gefnogi democratiaeth, gan dynnu ynghyd i wneud gwahaniaeth i bobl Cymru

BALCHDER
Rydym yn arddel arloesedd ac yn dathlu ein llwyddiannau fel tîm

UN TÎM YDYM NI

Safonau Gwasanaeth

Mae ein gwaith dros y flwyddyn ddiwethaf wedi canolbwyntio yn bennaf ar yr arolwg sgiliau iaith, adolygu a diweddaru cynlluniau iaith gwasanaeth a chynllunio capasiti. Prif nod y gwaith oedd deall mwy am sgiliau iaith yr holl staff a'n cynorthwyo i sicrhau bod y sgiliau iaith angenrheidiol wedi eu lleoli o fewn y timau priodol. Mae hyn golygu bod gweithio dwyieithog yn rhan naturiol o fywyd pob dydd . Mae canlyniadau'r gwaith hwn i'w gweld ar draws y sefydliad, gyda thimau yn meddwl yn wahanol am sgiliau, a rhannu arbenigedd. Mae'r gwaith hwn yn arbennig o bwysig os ydym am wireddu ein huchelgais i fod yn sefydliad gwirioneddol ddwyieithog sy'n arwain y ffordd yng Nghymru a thu hwnt. Yn ystod y flwyddyn hefyd, mae'r Prif Weithredwr a Chlerc, ar ran Comisiwn y Senedd wedi llofnodi memorandwm cyd-ddealltwriaeth â Chomisiynydd y Gymraeg. Oherwydd ein natur unigryw o dan Ddeddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Ieithoedd Swyddogol) 2012, nid yw Comisiwn y Senedd yn ddarostyngedig i Safonau'r Gymraeg nac yn atebol i Gomisiynydd y Gymraeg. Fodd bynnag, mae'r Cynllun Ieithoedd Swyddogol yn nodi bod ein safonau gwasanaeth yn cymharu'n ffafriol â'r safonau hynny, ac yn mynegi na fyddai Comisiwn y Senedd yn dymuno mynd islaw ysbryd y safonau o gwbl. Mae'r Memorandwm yn cryfhau'r berthynas rhwng y ddau sefydliad, sy'n ein galluogi i gyfnewid syniadau a rhannu arferion gorau. Bydd swyddogion o'r ddau sefydliad yn cyfarfod o dro i dro, a chynhaliwyd y cyfarfod cyntaf fis Mawrth 2020.

Adborth gan Aelodau a'u staff cymorth

Mae darparu gwasanaethau pwrpasol i Aelodau a'u staff cymorth, er mwyn eu galluogi i weithio'n effeithiol yn eu dewis iaith yn holl bwysig. Er mwyn gwneud hyn, mae'n hanfodol ein bod yn deall eu hanghenion unigol, ac yn sicrhau bod y gwasanaethau a ddarperir yn bwrpasol a'u bod ar gael yn ddiofyn. Byddwn yn defnyddio unrhyw adborth i gynllunio a blaenoriaethu adnoddau er mwyn cynnal y safonau uchaf posibl.

Mae adborth gan Aelodau a'u staff cymorth i'r ddarpariaeth wedi bod yn bositif ar y cyfan, ac er na chynhaliwyd arolwg swyddogol, rydym yn manteisio ar gyfleoedd drwy gydol y flwyddyn i drafod ein gwasanaethau gyda'r Aelodau a'u staff. Mae aelodau timau integredig y pwyllgorau yn trafod yn rheolaidd gydag Aelodau ac yn gweithredu yn ôl yr angen er mwyn

newid prosesau, teilwra ein darpariaeth a gwella trefniadau. Pan fydd aelodaeth pwyllgor yn newid, bydd y tîm integredig yn edrych eto ar y ddarpariaeth ac yn sicrhau bod y ddarpariaeth yn briodol. Mae'r grŵp gweithredol ar gyfer staff cymorth Aelodau yn cwrdd yn rheolaidd. Mae cyfarfodydd y grŵp yn gyfle i gasglu adborth gan Benaethiaid Staff y pleidiau, a hefyd i rannu negeseuon am wasanaethau newydd. Mae'r drefn Cyfeillion Cyswllt yn parhau. Mae'r cyfeillion yn casglu adborth gan Aelodau pan fyddant yn dod i gysylltiad â hwy.

Rhannu arbenigedd

Unwaith eto eleni, mae nifer o sefydliadau allanol wedi cwrdd â ni i drafod y Cynllun Ieithoedd Swyddogol gan gynnwys:

- The Chartered Institute of Housing Cymru,
- Senedd Awstria
- Tŷ'r Arglwyddi
- Canolfan Mileniwm Cymru
- Ymddiriedolaeth GIG Prifysgol Felindre
- Cwmni Dŵr Hafren Dyfrdwy

Ymysg y pynciau trafod oedd recriwtio, y matrics sgiliau iaith, cynllunio ieithyddol, y Tîm Sgiliau Iaith a'n defnydd o dechnoleg.

Mae'r Tîm Sgiliau Iaith wedi cymryd rhan mewn sawl sesiwn hyfforddi a rhannu arferion da gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol gan gynnwys y gynhadledd flynyddol, ac mae'r Rheolwr-Diwtor yn aelod o Fwrdd Ymgynghorol y Ganolfan. Rydym yn parhau i gynorthwyo gyda'r gwaith o beilota cyrsiau Cymraeg Gwaith newydd yn ôl yr angen. Byddwn yn parhau i feithrin cysylltiadau er mwyn rhannu arferion gorau a dysgu oddi wrth eraill.

Cynllunio'r gweithlu a pheuoedd iaith

Mae gan Senedd Cymru ddwy iaith weinyddol fewnol, sef Cymraeg a Saesneg. Yn unol â'r drefn recriwtio a sefydlwyd ddwy flynedd yn ôl, mae sgiliau iaith yn cael eu hystyried bob tro y bydd swydd yn wag, neu swydd newydd yn cael ei chyflwyno. Bydd aelod o'r Tîm Ieithoedd Swyddogol yn rhan o'r broses awdurdodi unrhyw hysbyseb swydd er mwyn sicrhau bod y sgiliau iaith a ddynodwyd yn cyd-fynd â'r hyn a amlinellwyd yng nghynllun iaith y gwasanaeth dan sylw, neu yn cynghori ar unrhyw newidiadau i'r lefelau sgiliau a ddynodwyd.

Fel y nodwyd yn y gorffennol, mae'r gwaith hwn wedi arwain yn naturiol at ddatblygu peuoedd ar draws y sefydliad gydag aelodau timau yn gweithio'n bennaf trwy gyfrwng un iaith swyddogol. Gwneir hyn trwy bennu gofynion sgiliau iaith amrywiol ar gyfer gwahanol swyddi o fewn timau, ac mae'n gallu creu ethos sy'n annog ac yn cynorthwyo dysgwyr i wella eu sgiliau trwy eu defnyddio yn ddyddiol gyda chydweithwyr a chwsmeriaid. Eleni mae Gwasanaeth y Pwyllgorau Polisi a Deddfwriaeth wedi sicrhau mai'r Gymraeg yw prif gyfrwng gweithio o ddydd i ddydd – ar lafar ac yn ysgrifenedig – y tîm sy'n cefnogi'r Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu.

Ynghyd â'r gwaith o sicrhau bod y sgiliau priodol gan aelodau staff allweddol i gefnogi cadeiryddion pwyllgorau yn eu dewis iaith bydd yr esblygiad hyn yng ngwaith y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu yn sicrhau bod unrhyw un sy'n cymryd rhan mewn trafodion yn teimlo'n gyfforddus i wneud hynny yn eu dewis iaith swyddogol.

Gwybodaeth ystadegol

Mae'r wybodaeth ystadegol a gesglir yn ein cynorthwyo i flaenoriaethu ein gwaith ar y themâu dros gyfnod y Cynllun, ac i fesur llwyddiant unrhyw waith neu syniadau newydd. Mae'r cymariaethau dros gyfnod o dair blynedd yn dangos tueddiadau yn datblygu, a bydd hyn yn werthfawr ar gyfer y gwaith o gynllunio ar gyfer y Chweched Senedd. Eleni, rydym wedi cynnwys data a gasglwyd fel rhan o'r arolwg sgiliau iaith er mwyn dangos yr ystod o sgiliau sydd gan ein staff.

Recriwtio

Eleni yw'r tro cyntaf i ni weld data ar gyfer cyfnod o 12 mis o recriwtio. Wrth wneud cymhariaeth, mae'n bwysig nodi bod yr ystadegau ar gyfer y llynedd yn ymwneud â'r cyfnod 16 Gorffennaf 2019 (sef dyddiad rhoi'r system recriwtio newydd ar waith) hyd 31 Mawrth 2019 (sef diwedd y cyfnod adrodd). Yn y flwyddyn flaenorol, roedd gofyniad 'Cymraeg yn hanfodol' ynghlwm wrth 35% o'r swyddi a hysbysebwyd. Mae'r ystadegau isod yn fodd o fonitro a sicrhau bod ein dulliau recriwtio yn addas, ac yn arwain at y newidiadau ym mhatrwm sgiliau iaith y sefydliad a fwriadwyd wrth gyflwyno'r system yn 2019.

Tabl 1: Nifer y swyddi a hysbysebwyd ar lefel Cymraeg Cwrteisi, neu gyda gofyniad sgiliau iaith uwch.

Allanol

	Swyddi a hysbysebwyd	Lefel Cwrteisi	Cyfuniad o sgiliau	Lefel 1-5
2018-19	54	35		19
2019-20	49	28	3	18

Mewnol

	Swyddi a hysbysebwyd	Lefel Cwrteisi	Cyfuniad o sgiliau	Lefel 1-5
2018-19	18	11		7
2019-20	22	16	1	5

Cyfanswm

	Swyddi a hysbysebwyd	Lefel Cwrteisi	Cyfuniad o sgiliau	Lefel 1-5
2018-19	72	46		26
2019-20	71	44	4	23

Canrannau

	Swyddi lefel cwrteisi	Cyfuniad o sgiliau	Swyddi lefel 1 - 5
2018-19	64%		36%
2019-20	62%	6%	32%

Busnes y Senedd

Mae'r ystadegau hyn yn rhoi amlinelliad o'r ffordd y caiff busnes ei gyflwyno. Nid yw'r ffigyrau isod yn cynnwys manylion cynigion a gwelliannau a gyflwynwyd gan Lywodraeth Cymru gan eu bod bob amser yn cael eu cyflwyno'n ddwyieithog.

Tabl 2: Canran y busnes a gyflwynwyd yn Gymraeg fesul eitem

Blwyddyn	Cwest Llafar	Cwest Ysg	Cynigion	Gwelliannau	Dat Barn	Cwest Amserol
2017-18	13%	7%	2%	7%	2%	10%
2018-19	11%	10%	3%	14%	5%	15%
2019-20	8%	8%	4%	4%	0%	9%

Tabl 3: Dogfennau a osodwyd

Blwyddyn	Nifer y dogfennau a osodwyd	Nifer y dogfennau na osodwyd yn ddwyieithog	Canran
2017-18	431	109	25%
2018-19	1187	310	26%
2019-20	808	141	17.5%

Caiff holl ddogfennau'r Comisiwn eu gosod yn ddwyieithog. Mae dogfennau'n cael eu paratoi yn ddwyieithog cyn eu gosod. Unwaith eto eleni, Llywodraeth Cymru osododd y rhan helaethaf o'r dogfennau boed yn femoranda esboniadol yn ddogfennau sy'n gysylltiedig ag is-ddeddfwriaeth ac yn cynnwys dogfennau a osodir ar ran cyrff eraill. Wedi derbyn unrhyw ddogfen unieithog, bydd y Swyddfa Gyflwyno yn gwirio a oes fersiwn ddwyieithog ohoni ar gael. Mater i'r sawl sy'n cyflwyno'r ddogfen, nid y Swyddfa Gyflwyno yw barnu a yw dogfen yn cydymffurfio â'r eithriadau a nodir yn y Rheolau Sefydlog. Mae'r Senedd yn disgwyl i sefydliadau a chyrff sy'n ddarostyngedig i safonau iaith neu gynlluniau iaith gydymffurfio â'r gofynion hynny pan fyddant yn gosod dogfennau. Gofynnir i gyrff nad ydynt yn ddarostyngedig i safonau neu gynlluniau iaith, weithredu yn ysbryd y Cynllun Ieithoedd Swyddogol ac i barchu hawl Aelodau o'r Senedd i weithio yn eu dewis iaith.

Mae arfer Llywodraeth Cymru o gyflwyno dogfennau yn uniaith Saesneg, yn enwedig pan fo'r dogfennau hynny yn ymwneud â deddfwriaeth, a fydd yn destun craffu gan Aelodau o'r Senedd yn groes i ysbryd y Cynllun Ieithoedd Swyddogol. Er mwyn i Aelodau baratoi ar gyfer trafodion, a chraffu ar y dogfennau hynny yn effeithiol mae angen iddynt fod ar gael yn ddwyieithog. Ers cyhoeddi ein hadroddiad blynyddol y llynedd, datganodd Llywodraeth Cymru ei bwriad i gyflwyno system newydd ar gyfer blaenoriaethu cyfieithiadau o ddogfennau yn ymwneud ag is-ddeddfwriaeth. Mae tystiolaeth (gweler y data uchod) fod y system hon wedi arwain at ychydig o gynnydd o ran cyflwyno dogfennau yn ddwyieithog. Byddwn yn monitro'r sefyllfa dros y flwyddyn nesaf, ac yn gobeithio gweld gwelliant pellach erbyn diwedd y Pumed Senedd.

Trafodion

Gall Aelodau o'r Senedd ddewis cyfrannu at drafodion y cyfarfod llawn a holl fusnes swyddogol y Senedd yn y naill iaith neu'r llall. Mae sawl ffactor yn dylanwadu ar ddewis iaith cyfranogwyr, ac rydym wedi ymrwymo i gefnogi Aelodau i weithio yn eu dewis iaith bob amser. Mae'r Tîm Sgiliau Iaith yn darparu hyfforddiant rheolaidd i Aelodau, a gall y Tiwtoriaid, neu'r Cyfeillion Cyswllt eu cynorthwyo i baratoi ar gyfer gwneud cyfraniadau yn Gymraeg.

Mae'r holl ddogfennau ar gyfer busnes swyddogol ar gael yn ddwyieithog, ac mae gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gael yn ddiofyn. Bydd tystion yn cael eu briffio ymlaen llaw am natur ddwyieithog ein busnes, ac mae cymorth ar gael mewn cyfarfodydd pwyllgorau i ymgyfarwyddo â'r offer cyfieithu ar y pryd.

Tabl 4: Canran y cyfraniadau Cymraeg

Math o gyfraniad	Canran y cyfraniadau Cymraeg 2017-18	Canran y cyfraniadau Cymraeg 2018-19	Canran y cyfraniadau Cymraeg 2019-20
Trafodion y Cyfarfod Llawn	20%	18%	16%
Trafodion Pwyllgorau	8%	7%	6%

Eleni, cafwyd gostyngiad pellach yn nefnydd y Gymraeg yn nhrafodion y Cyfarfod Llawn a'r Pwyllgorau. Fodd bynnag, dros y flwyddyn ddiwethaf, mae nifer o Aelodau o'r Senedd wedi cyfrannu at drafodion neu wedi gwneud cyfweliadau ar y cyfryngau yn Gymraeg am y tro cyntaf. Mae'n bwysig ein bod yn cydnabod yr ymroddiad a'r ymdrech sylweddol gan yr Aelodau hyn i ddysgu neu i wella eu sgiliau i'r fath raddau fel eu bod yn hyderus i'w defnyddio yn gyhoeddus, ac yn sicrhau ein bod yn parhau i ddathlu llwyddiannau o'r fath.

Fel rhan o'n paratoadau ar gyfer y Chweched Senedd, byddwn yn ystyried ein darpariaeth ar gyfer cefnogi Aelodau i baratoi ar gyfer a chymryd rhan mewn trafodion, ac yn edrych ar unrhyw wersi y gellir eu dysgu o ran cynnal a hwyluso cyfarfodydd rhithwir yn ddwyieithog. Ymhellach i'n gohebiaeth beth amser yn ôl gyda'r BBC am y defnydd o gyfraniadau Cymraeg ac is-deitlo, byddwn yn ystyried a oes mwy y gellir ei wneud i annog darlledwyr i ddefnyddio cyfraniadau gael Aelodau Cynulliad yn y ddwy iaith.

Pwyllgorau

Yn yr un modd, mae hwyluso gallu Aelodau o'r Senedd i baratoi ar gyfer cyfrannu at gyfarfodydd Pwyllgorau yn hanfodol. Mae'r holl bapurau a baratoir gan Gomisiwn y Senedd ar gael yn ddwyieithog. Wrth alw am dystiolaeth ar gyfer ymchwiliadau bydd timau'r pwyllgorau yn pwysleisio'r angen i dystiolaeth gael ei chyflwyno yn ddwyieithog, ac yn unol ag unrhyw ofynion statudol sydd ar gyrff sy'n ymgysylltu â ni. Rydym yn cydnabod nad yw'n bosibl bob amser i unigolion neu fudiadau gwirfoddol ddarparu deunydd dwyieithog. Caiff tystiolaeth a gyflwynir yn uniaith ei gyhoeddi yn yr iaith y'i cyflwynir. Mae pob pwyllgor yn gwneud trefniadau unigryw ar gyfer briffio aelodau, gan gynnwys pryd ac ar ba ffurf y caiff y papurau briffio eu darparu. Bydd hyn yn seiliedig ar anghenion a dymuniadau aelodau'r pwyllgor. Mae'r timau integredig yn trafod yn barhaus gydag aelodau pwyllgorau i sicrhau eu bod yn hapus gyda'r trefniadau o ran papurau, ac yn naturiol yn adolygu'r trefniadau pan fo aelodaeth pwyllgor yn newid.

Tabl 5: Papurau a gyhoeddwyd gan bwyllgorau'r Senedd yn Gymraeg yn unig

	2017-18	2018-19	2019-20
Papurau a baratowyd yn fewnol	0	0	0
Ymatebion a gyflwynwyd i ymgynghoriadau	13	51	1*
Ysgrifennydd Gwladol Cymru a Llywodraeth y DU	0	0	0
Llywodraeth Cymru	0	0	0
Aelodau unigol	0	0	0
Unigolion neu sefydliadau allanol	9	21	22

* Nid yw'r data ar ymatebion i ymgynghoriadau bellach yn cael ei gadw oherwydd newid yn y dull o gyhoeddi'r ymatebion

Tabl 6: Papurau a gyhoeddwyd gan bwyllgorau'r Senedd yn Saesneg yn unig

	2017-18	2018-19	2019-20
Papurau a baratowyd yn fewnol	40**	96**	13
Ymatebion a gyflwynwyd i ymgynghoriadau	438	628	*
Ysgrifennydd Gwladol Cymru a Llywodraeth y DU	23	52	13
Llywodraeth Cymru	174	263	218
Aelodau unigol	3	3	5
Unigolion neu sefydliadau allanol	659	727	804

***Ymatebion uniongyrchol i ohebiaeth a dderbyniwyd yn Saesneg. Yn unol â'r Cynllun, caiff unrhyw ymatebion ysgrifenedig i ohebiaeth gan unigolion neu sefydliadau eu drafftio a'u cyhoeddi yn newis iaith y sawl sy'n derbyn yr ohebiaeth gennym.

Tabl 7: Papurau a gyhoeddwyd gan bwyllgorau'r Senedd yn ddwyieithog

	2017-18	2018-19	2019-20
Papurau a baratowyd yn fewnol	1172	781	864
Ymatebion a gyflwynwyd i ymgynghoriadau	218	131	
Ysgrifennydd Gwladol Cymru a Llywodraeth y DU	8	7	4
Llywodraeth Cymru	580	993	898
Aelodau unigol	6	11	4
Unigolion neu sefydliadau allanol	337	361	243

Sgiliau Iaith

Eleni, cynhaliwyd arolwg sgiliau iaith Gymraeg staff Comisiwn y Senedd. Ein nod yw cynnal arolwg unwaith bob Senedd hyd nes y bydd yn bosibl diweddaru'r system Adnoddau Dynol a Chyflogres fel y bydd yn gallu casglu'r wybodaeth a darparu adroddiadau ar y wybodaeth yn flynyddol. Llenwodd 398 o aelodau staff yr arolwg, sef 90% o'r cyfanswm o 444 aelod staff oedd yn gweithio ac yn gymwys i ymateb. Casglwyd y wybodaeth trwy arolwg ar-lein syml, a gofynnwyd i staff hunan asesu. Roedd y Tîm Ieithoedd Swyddogol ar gael i gynnig cymorth i unrhyw un oedd yn ansicr o lefel eu sgiliau, a bwriedir datblygu rhagor o adnoddau yn ystod y flwyddyn nesaf er mwyn cefnogi staff i hunan asesu.

Tabl 8 – Canlyniadau'r arolwg

Lefel	Gwrando	Siarad	Darllen	Ysgrifennu
0	32	38	49	64
Cwrteisi	84	92	79	81
1	53	54	40	39
2	27	19	31	32
3	19	25	27	31
4	47	60	50	63
5	136	110	122	88

Rhannwyd y canlyniadau i 3 grŵp hefyd, er mwyn rhoi syniad o'r canrannau o staff ar wahanol lefelau. Defnyddiwyd y grwpiau canlynol:

- Lefel 0/cwrteisi (staff â sgiliau sylfaenol)
- Lefel1-3 (dysgwyr)
- Lefel 4/5 (rhugl)

Mae'r canlyniadau yn galonogol iawn, gyda 46% o'r sawl a ymatebodd yn nodi bod rhywfaint o sgiliau Cymraeg ganddynt, a 42% yn nodi eu bod yn rhugl. Dim ond 11% o'r staff oedd yn teimlo nad oedd unrhyw sgiliau Cymraeg o gwbl ganddynt. Gellir priodoli'r rhesymau dros nodi nad oes sgiliau o gwbl i nifer o ffactorau a byddwn yn defnyddio'r system Adolygu a Datblygu Perfformiad i sicrhau bod y staff cyfan yn hyderus yn ei sgiliau. Bydd rheolwyr llinell yn defnyddio'r cyfarfodydd rheolaidd i drafod anghenion hyfforddiant unigolion a'u hannog i fod yn hyderus i ddefnyddio'r sgiliau sydd ganddynt. Dros y flwyddyn sydd i ddod, byddwn yn ymchwilio i'r

ddarpariaeth sydd eisoes ar gael o ran adennill hyder a defnyddio sgiliau iaith sydd ac yn cynllunio ar gyfer darpariaeth debyg yn y Chweched Senedd.

Tabl 9 – Canlyniadau fel canrannau

Lefel	Gwrando	Siarad	Darllen	Ysgrifennu	Cyfartaledd
4-5	46%	43%	43%	38%	42%
1-3	25%	25%	25%	26%	25%
Cwrteisi	21%	23%	20%	20%	21%
0	8%	10%	12%	16%	11%

THEMÂU AR GYFER CYFNOD Y CYNLLUN

Kai Williams

Themâu ar gyfer cyfnod gweithredol y Cynllun

Thema 1: Recriwtio

Mae'r system recriwtio bellach wedi ymsefydlu, ac eleni am y tro cyntaf, bydd y wybodaeth ystadegol yn cynnwys data blwyddyn gyfan. Gellir gweld o ganlyniadau'r arolwg sgiliau iaith a gynhaliwyd eleni bod staff Comisiwn y Senedd wedi dechrau ymgyfarwyddo â'r disgrifiadau a ddefnyddir yn y matrics sgiliau iaith. Caiff sgiliau iaith eu hystyried hefyd fel rhan annatod o'r broses o gadarnhau pob swydd a hysbysebir, gyda'r broses o gadarnhau swyddi yn cynnwys gwirio'r lefelau a ddynodwyd ar gyfer y swydd yn erbyn cynllun iaith y gwasanaeth dan sylw ac ystyried a yw'r lefel yn parhau yn briodol, neu a oes angen ei newid.

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, mae'r Tîm Adnoddau Dynol wedi caffael system recriwtio ar-lein newydd. Roedd aelod o'r Tîm Ieithoedd Swyddogol yn aelod o'r grŵp oedd yn dewis y system fel rhan o'r broses gaffael, ac mae gwaith yn mynd rhagddo bellach i addasu'r system at ddibenion unigryw y Senedd. Fel rhan o'r broses o gyflwyno'r system ar-lein, byddwn yn adolygu ein dulliau asesu sgiliau iaith er mwyn sicrhau eu bod yn parhau i fod yn addas i'r diben. Bydd hyn yn golygu ailystyried cynnwys ac amseru'r asesiad Cymraeg lefel Cwrteisi, ac ystyried a oes modd datblygu neu ddefnyddio dulliau safonol wrth asesu sgiliau iaith ar lefel 1-3 gan gynnwys dulliau ar-lein. Byddwn yn ymgynghori â'r Tîm Arwain, y Bwrdd Gweithredol, staff y Comisiwn a'r Undebau Llafur cyn cyflwyno unrhyw newidiadau.

Matrics sgiliau iaith Gymraeg

Cwrteisi

- ynganu enwau Cymraeg, ateb y ffôn, cyfarch pobl neu gyflwyno pobl i'w gilydd yn ddwyieithog;
- deall ymadroddion cyfarwydd bob dydd a mynd ati i'w defnyddio; a
- deall testunau byr iawn lle mae pobl yn rhoi gwybodaeth sylfaenol amdanynt eu hunain neu am bobl eraill mewn gohebiaeth ac ar ffurflenni, neu
- ddehongli cynnwys drwy ddefnyddio'r dechnoleg sydd ar gael.

Matrics sgiliau iaith Gymraeg

	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 4	Lefel 5
Gwrando	Yn deall ymadroddion cyfarwydd bob dydd os yw pobl yn siarad yn araf ac yn glir.	Yn deall brawddegau neu gyfarwyddiadau pan fydd pobl yn siarad yn araf am faterion cyfarwydd sy'n ymwneud â gwaith.	Yn deall y rhan fwyaf o drafodaethau a chyfarwyddiadau arferol ac anarferol sy'n ymwneud â gwaith.	Yn deall trafodaethau a chyfarwyddiadau, hyd yn oed ynglŷn â phynciau anghyfarwydd.	Yn deall pob sgwrs Gymraeg lafar, gan gynnwys trafodaethau cymhleth.
Siarad	Yn gallu rhyngweithio gan ddefnyddio ymadroddion bob dydd, a holi ac ateb cwestiynau sylfaenol am bynciau cyfarwydd.	Yn gallu cynnal sgwrs gyda rhywun arall am faterion cyfarwydd sy'n ymwneud â gwaith.	Yn gallu cynnal sgwrs estynedig gyda siaradwr rhugl am y rhan fwyaf o faterion arferol ac anarferol sy'n ymwneud â gwaith.	Yn gallu siarad a chymryd rhan mewn trafodaeth am gyfnod hir, yn hyderus a heb anogaeth.	Yn gallu siarad yn helaeth am faterion cymhleth, cyflwyno dadleuon ac arwain trafodaethau, hyd yn oed am bynciau anghyfarwydd.
Darllen	Yn deall testun byr a sylfaenol iawn.	Yn deall testun arferol ac ystyr sylfaenol testun anarferol am faterion cyfarwydd sy'n ymwneud â gwaith.	Yn deall y rhan fwyaf o destun arferol ac anarferol sy'n ymwneud â gwaith os defnyddir iaith safonol.	Yn deall gohebiaeth, erthyglau papur newydd ac adroddiadau wedi'u hanelu at siaradwyr Cymraeg rhugl.	Yn deall pob math o destun.
Ysgrifennu	Yn gallu trosglwyddo neges syml, gwneud ceisiadau syml neu lenwi ffurflenni syml gyda gwybodaeth sylfaenol.	Yn gallu ysgrifennu testunau byr am faterion cyfarwydd sy'n ymwneud â gwaith.	Yn gallu ysgrifennu testun arferol ac anarferol sy'n ymwneud â gwaith.	Yn gallu ysgrifennu gwahanol fathau o destunau mewn arddulliau sy'n briodol i'r darllenydd sydd mewn golwg.	Yn gallu ysgrifennu'n rhugl ac yn gywir, gan addasu'r arddull yn ôl y gynulleidfa.

Thema 2: Sgiliau Iaith

Mae gwaith y Tîm Sgiliau Iaith wedi parhau'n gryf dros y flwyddyn ddiwethaf, gyda'r tîm yn chwilio am ffyrdd arloesol a hyblyg o ddarparu hyfforddiant. Gall Aelodau a'u staff cymorth, a staff y Comisiwn dderbyn hyfforddiant sgiliau iaith gan gynnwys hyfforddiant gloywi iaith ar gyfer y sawl sy'n dymuno gwella eu Cymraeg ysgrifenedig neu adennill hyder i ddefnyddio eu sgiliau ysgrifenedig yn y gweithle.

Unwaith eto eleni, mae sawl dysgwr wedi manteisio ar ddarpariaeth cwrs preswyl yn Nant Gwrtheyrn, y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol a gyllidir gan Lywodraeth Cymru. Mae'r nifer mwyaf erioed o ddysgwyr Comisiwn y Senedd wedi cofrestru ar gyfer arholiadau Cymraeg ail iaith CBAC eleni, gydag 16 o ddysgwyr yn sefyll arholiadau ar lefelau Mynediad, Sylfaen a Chanolradd. Mae'r cynnydd hyn yn dangos llwyddiant y tîm o ran denu dysgwyr a sicrhau bod y dysgwyr hynny yn gwneud cynnydd rheolaidd. Nid yw'n ofynnol i'n dysgwyr sefyll arholiadau, ac rydym yn dathlu llwyddiant pob dysgwr trwy ddarparu adborth rheolaidd i'w rheolwyr llinell fel y gall y cynnydd a wneir gael ei gofnodi yn yr adolygiadau datblygu perfformiad unigol.

Mae'r Tîm Sgiliau Iaith wedi datblygu'r ddarpariaeth dysgu anffurfiol sy'n hanfodol i sicrhau bod aelodau staff sy'n dysgu Cymraeg yn gallu ymarfer eu sgiliau iaith. Dros y flwyddyn cynhaliwyd sawl gweithgaredd i ddysgwyr, gan gynnwys cwisiau, bingo, sesiwn ar yr anthem, taith gerdded, boreau coffi a the bach prynhawn. Trwy annog dysgwyr i ddefnyddio eu sgiliau mewn sefyllfaoedd y tu allan i'r ystafell ddosbarth, bydd eu hyder yn cynyddu ac yn ei dro bydd yn creu ethos lle mae pawb yn gyfforddus i ddefnyddio'u Cymraeg waeth beth yw lefel eu sgiliau.

Ers mis Chwefror, mae'r Tîm Sgiliau Iaith hefyd wedi bod yn treialu gwiriwr lefel iaith y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol. Mae'r gwiriwr yn asesu lefel sgiliau unigolion ar gyfer siarad, gwrando, darllen ac ysgrifennu. Mae'n arf arbennig o ddefnyddiol i helpu unigolyn sydd wedi dysgu Cymraeg yn yr ysgol, neu mewn swyddi blaenorol i ddeall eu lefel ac i gofrestru ar gyfer y

gwersi cywir gyda'r tîm. Er mwyn cynorthwyo staff y Comisiwn, mae'r tîm hefyd wedi mapio lefelau'r cyrsiau Cymraeg mewn perthynas â'n matrics sgiliau iaith. Mae hyn yn rhoi syniad i'n dysgwyr at ba lefel y dylent geisio ymgyrraedd, ac yn eu cynorthwyo i bennu targedau realistig yn ystod eu hadolygiad datblygu perfformiad..

Yn ystod cyfnod digynsail Covid.19, mae'r Tîm Sgiliau Iaith wedi manteisio ar dechnoleg i barhau gyda'r ddarpariaeth hyfforddiant. Mae'r dysgwyr wedi ymuno â'u gwersi arferol ar-lein, ac mae'r tiwtoriaid wedi addasu'r ddarpariaeth i sicrhau bod pawb yn derbyn hyfforddiant addas wedi'i deilwra ar gyfer yr unigolyn. Ar gyfer y staff hynny nad ydynt yn gallu ymuno â gwersi ar-lein, mae'r tîm wedi datblygu adnoddau y gellir eu hargraffu ac wedi cyfeirio'r dysgwyr at adnoddau y gellir eu defnyddio ar eu ffonau symudol. Rydym hefyd wedi annog y mentoriaid i barhau'r cyfarfodydd rheolaidd ar-lein os oes modd er mwyn i'r dysgwyr barhau i ymarfer eu Cymraeg.

Yn ystod y flwyddyn sydd i ddod, byddwn yn ystyried ein darpariaeth ar gyfer aelodau staff sy'n dychwelyd i'r gwaith wedi hyfforddiant preswyl, ac ar ein darpariaeth adennill hyder. Bydd y tîm hefyd yn gwerthuso'r ddarpariaeth dros gyfnod Covid.19 er mwyn dysgu gwersi o ran yr hyn sy'n gweithio'n dda wrth ddysgu o bell. Bydd unrhyw adnoddau pwrpasol a ddatblygir hefyd yn gallu cael eu defnyddio wrth i ni ystyried datblygu darpariaeth o bell ar gyfer y Chweched Senedd.

Astudiaeth achos – Cynllun Prentisiaeth

Penderfynwyd gosod gofyniad lefel iaith Cwrteisi ar ein prentisiaethau eleni.

Fel rhan o'r broses recriwtio, cynhaliwyd diwrnod agored i ddarpar brentisiaid. Roedd naws y diwrnod yn adlewyrchu ethos dwyieithog y sefydliad, a chafwyd cyflwyniad yn egluro beth yw asesiad Cymraeg lefel Cwrteisi a sesiwn blasu gan un o Diwtoriaid y Tîm Sgiliau Iaith. Wedi hynny, rhoddwyd cyfle i ddarpar brentisiaid gael eu hasesu er mwyn ennill tystysgrif Cymraeg lefel Cwrteisi.

Wedi'r broses recriwtio, penodwyd 4 prentis ac fel rhan o'n darpariaeth hyfforddiant ni fel sefydliad, cawsant eu cofrestru ar gyfer gwersi Cymraeg. Mae'r 4 prentis yn derbyn gwersi wythnosol. Maent yn mwynhau'r cyfle i adennill eu hyder o ran y sgiliau oedd ganddynt eisoes ers eu cyfnod yn yr ysgol, ac i wella'r sgiliau hynny fel rhan o'u prentisiaeth.

Dyfyniad Asad Afzal (Prentis):

Ers dechrau gwersi Cymraeg yma yn y Senedd, rydw i'n teimlo fy mod wedi gwneud cynnydd da. Pe bai rhywun wedi dweud wrthyf y byddwn i'n gweithio i Senedd Cymru, yn mynd i wersi Cymraeg yn rheolaidd ac yn mwynhau'r gwersi, ni fyddwn i wedi eu credu nhw. Mae dysgu Cymraeg yn hwyl!

Thema 3: Cynllunio Ieithyddol

Mae'r camau a gymerwyd ers cyflwyno'r Cynllun Ieithoedd Swyddogol ar gyfer y pumed Cynulliad yn 2017 yn anochel wedi arwain at newidiadau yng nghapasiti dwyieithog y sefydliad. Mae cynllunio ieithyddol yn rhan hanfodol o'r system recriwtio, ac mae'r ddarpariaeth hyfforddiant sgiliau iaith yn golygu bod lefelau sgiliau ar draws y sefydliad yn newid yn gyson. Roeddem wedi ymrwymo i gynnal arolwg sgiliau iaith staff Comisiwn y Senedd er mwyn deall mwy am y newidiadau hyn, ac er sicrhau ein bod yn gweld canlyniadau cadarnhaol i'r gwaith a wnaed i gynyddu lefel y sgiliau iaith Gymraeg sylfaenol ar draws y sefydliad. Mae'n bwysig hefyd ein bod yn ymwybodol o lefelau sgiliau ein holl aelodau staff er mwyn sicrhau ein bod yn gwneud y defnydd gorau o'r sgiliau hynny.

Casglwyd y wybodaeth trwy ffurflen ar-lein, a phenderfynwyd gwneud hynny fesul gwasanaeth gyda'r Pennaeth Gwasanaeth yn dosbarthu linc i'r arolwg yn y lle cyntaf. Roedd Cyd-gysylltwyr y gwasanaethau, a'r Tîm Ieithoedd Swyddogol ar gael i gynnig cyngor a chymorth yn ystod cyfnod yr arolwg, ac i annog cydweithwyr i ymateb. Caniatawyd cyfnod oddeutu mis i bob gwasanaeth ymateb, a chafwyd ymateb cadarnhaol iawn gyda 90% yn darparu manylion eu sgiliau. Mae'r Tîm Ieithoedd Swyddogol wedi dadansoddi'r data, ac wedi darparu adroddiadau manwl i bob Pennaeth Gwasanaeth fel eu bod yn gallu defnyddio'r wybodaeth wrth adolygu eu Cynlluniau Iaith Gwasanaeth. Bydd y wybodaeth yn cynorthwyo Penaethiaid Gwasanaeth i ddeall natur y timau o fewn gwasanaethau ac yn cyfrannu at eu cynlluniau capasiti a pharhad busnes.

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, mae pob Pennaeth Gwasanaeth wedi adolygu a diweddaru eu Cynlluniau Iaith er mwyn ymgorffori'r wybodaeth o'r arolwg sgiliau iaith. Mae pob cynllun yn wahanol, a hynny er mwyn adlewyrchu'r amrywiaeth eang yn natur a gwaith y gwasanaethau. Mae'r cynlluniau hefyd yn nodi unrhyw drefniadau rhwng gwasanaethau o ran rhannu capasiti dwyieithog a darparu gwasanaethau dwyieithog.

Eleni, yn unol â’r targedau ar gyfer cyfnod y Cynllun hwn rydym wedi adolygu ein Strategaeth Sgiliau Dwyieithog. Fel rhan o’r adolygiad, ystyriwyd y modd y caiff cynnydd a buddsoddiad ein dysgwyr ei gydnabod, yn ogystal â gwaith y Tîm Sgiliau Iaith a chyfraniad rheolwyr llinell. Wedi i’r Tîm Sgiliau Iaith gyflwyno ac addasu system contract y dysgwyr a’r adborth i reolwyr llinell canfuwyd nad oedd angen strategaeth ar gyfer yr elfen hon gan bod y system yn gweithio cystal. Yn wir, mae’r targedau sydd wedi eu cynnwys yn y Cynllun yn rhai heriol, ac ar y cyd â’r gwaith parhaus ar gynllunio capasiti a chynlluniau iaith y gwasanaethau unigol, maent yn cynnig strategaeth gadarn ar gyfer sgiliau dwyieithog ar draws y Senedd. Cafwyd trafodaeth hefyd gyda swyddogion Comisiynydd y Gymraeg er mwyn sicrhau nad ydym yn disgyn islaw ysbryd y Safonau a osodir gan Swyddfa’r Comisiynydd ar gyrff a reoleiddir ganddi.

Thema 4: Trafodion

Mae'r gwaith o sicrhau bod modd i Aelodau baratoi ar gyfer trafodion a chymryd rhan ynddynt yn eu dewis iaith wedi parhau eleni. Mae'r Aelodau yn derbyn eu papurau briffio yn unol â'u dewis iaith ac mae cyfieithu ar y pryd ar gael yn ddiofyn. Bydd dysgwyr hefyd yn derbyn cymorth wedi'i deilwra er mwyn paratoi ar gyfer gwneud cyfraniadau i drafodion. Os bydd aelodaeth pwyllgorau yn newid, bydd y timau integredig yn sicrhau bod trefniadau ar waith i gefnogi'r Aelod yn eu dewis iaith.

Eleni, mae Comisiwn y Senedd wedi gwneud gwaith arloesol o ran dwyieithrwydd a'r defnydd o dechnoleg yn ystod pandemig Covid-19. Er mwyn sicrhau bod Aelodau yn gallu parhau â'r gwaith hollbwysig o graffu ar ddeddfwriaeth a dal Llywodraeth Cymru i gyfrif ar adeg pan nad oedd modd iddynt fod yn bresennol yn y Senedd, roedd angen cymryd camau brys. Ymchwiliodd staff i'r dechnoleg oedd ar gael i gynnal cyfarfodydd ar-lein ar gyfer nifer fawr o bobl, a hynny yn ddwyieithog. Penderfynwyd defnyddio meddalwedd *Zoom*. Ar 1 Ebrill 2020 cynhaliwyd cyfarfod rhithiol cyntaf y Senedd Frys a hynny yn gwbl ddwyieithog. Mae'r Senedd wedi derbyn llawer o glod yn genedlaethol ac yn rhyngwladol, ac rydym wrthi bellach yn cynghori sawl corff cyhoeddus ac awdurdodau lleol ynghylch cynnal cyfarfodydd rhithiol gan ddefnyddio cyfieithu ar y pryd.

Y Llywydd Elin Jones AS yn cadeirio cyfarfod Zoom]

Astudiaeth achos – Casglu tystiolaeth gan Blant a Phobl Ifanc

Fel rhan o ymchwiliad y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg i hawliau plant yng Nghymru, darparodd y Pwyllgor adnodd ‘Cyfarfod mewn bocs’ i athrawon, gweithwyr ieuenctid ac arweinwyr gweithgareddau ieuenctid er mwyn iddynt gynnal sesiwn gweithdy am hawliau plant er mwyn casglu barn plant a phobl Ifanc. Nod y pecyn adnoddau dwyieithog hwn, sydd ar gael yn ddigidol neu ar ffurf copi caled, oedd galluogi plant a phobl Ifanc i rannu eu barn ar hawliau plant. Roedd yr hwyluswyr yn gallu cofnodi’r sylwadau trwy arolwg byr, er mwyn rhannu’r wybodaeth gydag aelodau’r Pwyllgor, er mwyn cyfrannu at yr ymchwiliad.

Roedd iaith yn elfen hollbwysig o ran sicrhau ein bod yn gwneud y gorau o’r cyfle i ymgysylltu ag amrediad mor eang â phosibl o blant. Trwy ddarparu pecyn adnoddau dwyieithog a defnyddio pobl oedd yn gyfarwydd â’r plant i gyflwyno sesiynau, roedd modd cyflwyno a thrafod y pwnc mewn iaith ac ar lefel oedd yn addas i’r grwpiau unigol.

Roedd yr adnodd hwn yn golygu bod modd clywed gan amrediad eang o blant Cymru er mwyn sicrhau bod y Pwyllgor yn ymgynghori ymhellach na’r grwpiau sydd eisoes yn gyfarwydd â materion yn ymwneud â hawliau plant. Cafodd yr adnodd ei gynllunio fel bod modd ei ddefnyddio mewn lleoliad oedd yn addas i’r rhai oedd yn cymryd rhan yn y sesiwn, ac roedd yn cynnwys gweithgareddau ar lefelau amrywiol o ran eu dealltwriaeth o hawliau plant, gwaith y Pwyllgor a’r Cynulliad. Cafodd y canlyniadau eu crynhoi mewn dogfen a gyhoeddwyd ar dudalen yr ymholiad ar ein gwefan. Cafodd y canlyniadau eu hystyried hefyd gan Aelodau’r Pwyllgor fel rhan o’r broses o gasglu tystiolaeth. Cafodd llawer o’r canfyddiadau, a dyfyniadau gan y plant, pobl Ifanc a’r hwyluswyr eu defnyddio yn adroddiad y Pwyllgor fel enghreifftiau o farn cyfranddeiliaid am hawliau plant yng Nghymru.

Thema 5: Datblygu ethos dwyieithog y sefydliad

Ymwybyddiaeth

Yn ystod y flwyddyn, cynhaliwyd digwyddiadau i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg, gan gynnwys Diwrnod Shwmae – Su'mae, Dydd Miwsig Cymru, Dydd Santes Dwynwen a Dydd Gŵyl Dewi. Fel rhan o wythnos Shwmae eleni, darlledodd Radio Cymru wythnos o raglenni yn dathlu cyfraniad dysgwyr. Yn ystod yr wythnos cafodd y Dirprwy Lywydd, Ann Jones AS ei chyfweld gan Shân Cothi ar raglen Bore Cothi Radio Cymru. Roedd y cyfweliad yn gyfle i drafod ei thaith fel dysgwr a'r ddarpariaeth sydd ar gael iddi wrth ei gwaith yn y Senedd. Mae'r Tîm Ieithoedd Swyddogol bob amser yn chwilio am gyfleoedd i gydweithio â thimau eraill ac eleni, cafwyd cyfle i weithio gyda rhwydwaith *Mindful*, sef rhwydwaith iechyd meddwl y staff. Cynhyrchwyd mat diod ar y cyd ar gyfer Dydd Gŵyl Dewi yn seiliedig ar yr ymgyrch "Amser i Siarad" a oedd yn annog pobl i wneud pethau bychain i helpu cydweithwyr siarad Cymraeg. Datblygwyd brawddegau dwyieithog i staff ddefnyddio gyda chydweithwyr a'u cyhoeddi ar y matiau ar gyfer Dydd Gŵyl Dewi. Cafwyd derbyniad da i'r ymgyrch.

Mae'r gwaith o sicrhau bod pob aelod newydd o staff (boed yn staff Comisiwn y Senedd, neu yn staff cymorth i Aelodau) yn derbyn gwybodaeth am ein ethos dwyieithog, y gwasanaethau a ddarperir, a'r hyn sy'n ddisgwyliedig ohonynt yn parhau. Mae aelod o'r Tîm Ieithoedd Swyddogol, ac aelod o'r Tîm Sgiliau Iaith yn darparu sesiwn gynefino ar gyfer newydd ddyfodiaid, sy'n cynnwys gwybodaeth am y Cynllun, ein ethos dwyieithog, a gwers blasu gan diwtor. Rydym hefyd, yn sgil penodi Cyfarwyddwr Cyfathrebu ac Ymgysylltu newydd, wedi dechrau ar y gwaith o ddiweddaru ac ail recordio'r fideo ymwybyddiaeth ar gyfer staff newydd Comisiwn y Senedd. Byddwn yn lansio'r fideo yn fuan.

Technoleg

Eleni, mae Comisiwn y Senedd wedi cymryd rhan yng nghynllun *Common Voice* Mozilla i helpu i ddysgu peiriannau batrymau siarad pobl. Mae'r platfform ar-lein yn torfoli recordiadau o bobl yn siarad mewn gwahanol ieithoedd gan gynnwys y Gymraeg. Y bwriad yw troi'r recordiadau yn ffynhonnell ar gyfer datblygu technoleg llais-i-destun Cymraeg. Yn ystod y flwyddyn, cynhaliodd Comisiwn y Senedd sawl digwyddiad i gasglu recordiadau ac i annog pobl i gyfrannu at y prosiect yn barhaus. Cynhaliwyd diwrnod arbennig i godi ymwybyddiaeth o'r prosiect, gydag Aelodau, Staff Cymorth a Staff y Comisiwn, gan gynnwys y Llywydd, a'r Prif Weithredwr yn eu plith yn cyfrannu eu lleisiau. Byddwn yn monitro datblygiadau technoleg llais-i-destun, a'r datblygiadau diweddaraf o ran theori a chymhwyso technoleg, ac yn cynnal ein perthynas â Microsoft er mwyn sicrhau ein bod ar flaen y gad yn y maes.

Fel rhan o strategaeth ymgysylltu newydd Comisiwn y Senedd, mae'r Gwasanaeth Cyfieithu a Chofnodi wedi dechrau cyflwyno sgiliau is-deitlo i'r staff. Mae sawl aelod o staff bellach wedi derbyn hyfforddiant ac mae'r gwasanaeth yn broses o fuddsoddi mewn meddalwedd. Ar y cyd â'r Gwasanaeth Cyfathrebu bydd hyn yn ategu gallu'r timau i gynhyrchu clipiau fideo byr o ansawdd uchel yn amserol.

Astudiaeth achos – Banc terminoleg, brawddegau ac e-byst dwyieithog

Mae'r tîm Gwasanaethau Ymwelwyr a Lleoliadau Seneddol yn ymdrin â llawer o ymholiadau e-bost sy'n debyg iawn yn ddyddiol. Yn unol â chynllun iaith y gwasanaeth, mae cyfuniad o sgiliau iaith ar draws y tîm, ac nid yw pob aelod yn hyderus i ddrafftio ymatebion Cymraeg neu ddwyieithog heb gymorth. Roedd y tîm yn teimlo bod modd defnyddio sgiliau'r siaradwyr Cymraeg rhugl i gefnogi eu cydweithwyr llai hyderus. Penderfynwyd felly i ddatblygu banc o dermau, brawddegau safonol a thempledi e-bost er mwyn cynorthwyo'r tîm i gyfathrebu â chwsmeriaid ar faterion cyffredin yn gyflym ac yn effeithlon.

Trwy ddefnyddio cyfuniad o'u sgiliau iaith Gymraeg, technoleg a'r banc termau a brawddegau, mae cwsmeriaid yn derbyn ymateb i ymholiadau yn eu dewis iaith heb unrhyw oedi. Mae'r system hefyd yn golygu bod yr un aelod o'r tîm yn gallu ymdrin ag ymholiad o'r dechrau i'r diwedd heb orfod trosglwyddo i gydweithiwr, gan gynnig gwasanaeth gwell i'r cwsmer.

Monitro a Chydymffurfio

Caiff unrhyw gwynion neu achosion o fethu â chydymffurfio â gofynion y Cynllun eu cofnodi gan y Tîm Ieithoedd Swyddogol. Mae modd gwneud cwyn am y ddarpariaeth trwy'r drefn gwyno neu trwy gysylltu'n uniongyrchol â Rheolwr y Cynllun Ieithoedd Swyddogol. Gall Aelodau neu eu staff cymorth gysylltu â'u Cyfeillion Cyswllt er mwyn darparu adborth ar ein gwasanaethau dwyieithog. Y Cydgysylltwyr Ieithoedd Swyddogol sydd yn gyfrifol am nodi ac ymdrin ag unrhyw achosion o fethu â chydymffurfio â'r Cynllun yn y lle cyntaf, gyda chefnogaeth y Tîm Ieithoedd Swyddogol yn ôl yr angen. Bydd unrhyw gamau a gymerwyd a'r gwersi a ddysgwyd yn cael eu cofnodi fel bod modd eu rhannu yn yr adroddiad blynyddol hwn.

Ar adegau yn ystod y flwyddyn, rydym wedi methu â chyrraedd y safonau uchel rydym yn eu gosod, neu wedi methu â chwrdd â disgwyliadau'r sawl sy'n dod i gysylltiad â ni. Daeth nifer o gwynion i law eleni, a llwyddwyd i ymdrin â'r rhan fwyaf ohonynt drwy'r broses anffurfiol, heb yr angen iddynt gael eu hystyried o dan y broses gwyno ffurfiol. Ceir manylion y cwynion isod:

Gwybodaeth ar ein gwefan

Fel y llynedd, derbyniwyd ambell i gŵyn am lincs Cymraeg yn arwain at ddogfennau Saesneg, neu lincs wedi torri. Bob tro mae hyn yn digwydd, rydym yn ailystyried ein prosesau er mwyn ceisio cynnwys elfennau mwy manwl o ran gwirio cyn cyhoeddi. Trafodir y broblem gyda'r timau perthnasol, gan gynnig hyfforddiant neu gymorth iddynt yn ôl yr angen, ac i bwysleisio'r angen i wirio bod dogfennau yn gywir yn y ddwy iaith bob amser.

Galwadau ffôn

Derbyniwyd un gŵyn ynghylch diffyg siaradwr Cymraeg i ymdrin â galwad ffôn eleni. Wedi trafod y mater gyda'r tîm, roedd mater staffio wedi golygu nad oedd y swyddogion arferol ar gael i ymdrin â'r alwad. Fodd bynnag, mae trefniadau wedi eu gwneud bellach i sicrhau bod siaradwr Cymraeg wastad ar gael i ymateb.

Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol

Derbyniwyd cwyn ynghylch y ffaith fod Llywodraeth Cymru wedi gosod Memorandwm Esboniadol ar gyfer rheoliadau yn ymwneud â Safonau'r Gymraeg yn uniaith Saesneg, a chodwyd y mater mewn Cwestiwn Llafar i'r Comisiwn hefyd. Ail ddatganwyd ein disgwyliadau o ran cydymffurfio â'r gofynion statudol yn Safonau'r Gymraeg a'r Cynllun Ieithoedd Swyddogol a'r Rheolau Sefydlog. Nodwyd fodd bynnag bod yr unigolyn wedi cyflwyno cwyn i Lywodraeth Cymru, ac mai'r ymateb i'r gŵyn honno fyddai'n egluro'r rhesymau pam nad oedd fersiwn dwyieithog ar gael.

Materion yn ymwneud ag Aelodau

Eleni am y tro cyntaf, derbyniwyd ambell gŵyn gan Aelodau o'r Cyhoedd am Aelodau yn methu â chydymffurfio â gofynion y Cynllun Ieithoedd Swyddogol. Nodwyd ar yr achlysuron hynny, nad yw'r Cynllun yn cwmpasu Aelodau'n cyfathrebu â'u hetholwyr, ond bod yn rhaid i unrhyw ddeunyddiau a gyllidir gan y Comisiwn neu'r Bwrdd Taliadau gael eu cynhyrchu'n ddwyieithog. Rhoddwyd manylion y gefnogaeth sydd ar gael i Aelodau gyfathrebu â'u hetholwyr yn eu dewis iaith hefyd.

Tabl cwynion

Natur y gŵyn	Ymateb/Datrysiad
Linc i'r Adroddiad Blynyddol ar y Cynllun Ieithoedd Swyddogol ar y rhestr dogfennau a osodwyd wedi torri.	▪ Trwsio'r linc a rhoi gwybod i'r achwynydd; ▪ Gwirio bod y lincs eraill i'r adroddiad yn gweithio.
Templedi a dogfennau Cymraeg ar gyfer y system Adolygu Perfformiad a Datblygiad newydd heb eu llwytho i'r system ar yr un pryd â'r dogfennau Saesneg.	▪ Llwytho'r fersiynau Cymraeg; ▪ Rhoi gwybod i'r sawl oedd wedi gwneud cwyn; ▪ Addasu prosesau cyhoeddi'r tîm er mwyn sicrhau na fyddai'r un peth yn digwydd eto.
Aelod o'r cyhoedd yn anhapus gyda'r gefnogaeth sydd ar gael i Aelodau o'r Senedd ymateb i ymholiadau yn eu dewis iaith.	▪ Trafod gyda'r unigolyn i egluro'r gefnogaeth sydd ar gael i Aelodau; ▪ Egluro i'r unigolyn nad yw Aelodau Cynulliad yn ddarostyngedig i'r Cynllun o ran gohebiaeth; ▪ Cysylltu gyda thîm yr Aelod i wirio eu bod yn ymwybodol o'r gefnogaeth sydd ar gael ar gyfer gweithio'n ddwyieithog.
Dim staff ar gael i ymateb i alwad ffôn yn Gymraeg.	▪ Trafod y mater gyda'r tîm o dan sylw; ▪ Cadarnhau'r trefniadau ar gyfer ymateb i alwadau yn Gymraeg; ▪ Sicrhau bod y tîm yn ymwybodol o'r broses ar gyfer ymdrin â galwadau yn Gymraeg.
Dogfennau Saesneg ar ochr Gymraeg y Wefan.	▪ Cywiro'r camgymeriad a chyhoeddi fersiynau Cymraeg y dogfennau; ▪ Atgoffa'r timau priodol am yr angen i wirio lincs wrth gyhoeddi ar y wefan.